

O GOSPODAROWANIU SUROWCAMI WTÓRNYMI

Minister Gospodarki Materiałowej Eugeniusz Szyr w kwietniowym numerze „Aury” (4)1980) prezentuje artykuł na temat zagospodarowania surowców wtór-

nych i odpadów przemysłowych powstających w toku produkcji w wielu dziedzinach gospodarki. Racjonalne i możliwie efektywne zagospodarowanie złomu, makulatury, odpadów drzewnych itp. — to nie tylko czysty zysk ekonomiczny w wyniku zmniejszonego zużycia surowców pierwotnych, ale realna i ekonomicznie również wymierna ochrona środowiska:

„Surowce wtórne stanowią istotną i rosnącą część zasobów surowcowych kraju. Duża już jest lista odpadów, które stały się cennymi i deficytowymi surowcami. Można tu wymienić złom żelaza i stali, złomy metali kolorowych, szlachetnych i rzadkich, żużle wielkopiecowe, ługi posufitowe, makulaturę. Zarysowujący się niedobór lub rosnący koszt produkcji surowców pierwotnych, paliw płynnych i gazu ziemnego sprawiają, że coraz więcej środków i przedsięwzięć poświęca się na tzw. recycling, tj. quasi-zamknięty obieg materiałowy. Jednocześnie rozwija się intensywne badania nad rozwojem technologii bezodpadowej lub małodpadowej.

Tendencje te wywierają istotny wpływ na poprawę ochrony środowiska, tworzą ekonomiczne przesłanki dla wzmożenia działań chroniących atmosferę, glebę i wody, wszelkie bogactwa przyrody.

Należy jednakże stwierdzić, że dotychczas w świadomości ludzi, zwłaszcza tych, którzy bezpośrednio zajmują się działalnością gospodarczą, nie zostało utrwalone przekonanie, że zasoby surowcowe kraju składają się z zasobów pierwotnych i zasobów wtórnych. Nie zostało również utrwalone w świadomości ludzi, że zagospodarowanie odpadów jest składową częścią zadań ochrony środowiska, że stwarza ono ekonomiczne przesłanki do poprawy warunków ekologicznych, zespala problematykę ekologiczną i ekonomiczną.

Zagospodarowanie odpadów traktujemy jako podsystem społeczno-ekonomiczny, na który składają się działania na rzecz ochrony środowiska, technologia bezodpadowa i minimalizacja powstawania odpadów, zagospodarowanie odpadów produkcyjnych i kopalin towarzyszących, produktów ubocznych, braków produkcyjnych i materiałów z odzysku, wykorzystanie odpadów użytkowych, regeneracja zużytych przedmiotów. Tak rozumiany podsystem społeczno-ekonomiczny powinien być przedmiotem usystematyzowania badań naukowych. W szczególności niezbędne jest wypełnianie luk istniejących w tych badaniach i skupienie uwagi na kompleksowym zagospodarowaniu surowców pierwotnych i wtórnych. Istnieje poważne opóźnienie w podejmowaniu badań ekonomicznych w omawianym zakresie, brak opracowań porównawczej analizy ekonomicznej efektywności inwestycji, analiz kosztów i cen, organizacji i zarządzania w dziedzinie zbiórki, gromadzenia i przetwarzania odpadów.

W świadomości nawet znacznej części aktywu gospodarczego odpady jako surowce wtórne są czymś gorszym od surowców pierwotnych, są nawet w pewnym sensie tematem wstydliwym i pomijanym. Chodzi więc także o przełamanie bariery psychologicznej, która utrudnia, a nieraz uniemożliwia intensywne zagospodarowanie odpadów jako surowców wtórnych. Sprzyjać temu będzie ugruntowanie zasady, że na bogactwo surowcowe kraju składają się zarówno surowce pierwotne, jak wtórne. Z zasady tej wynikają liczne konsekwencje, także w dziedzinie stosunków prawnych, planowania, zarządzania, bilansowania materiałowo-technicznego itp.

Powinno się ustalić określone preferencje dla zagospodarowania surowców wtórnych, są one bowiem bardzo tanie w porównaniu z surowcami kopalnymi; przy ich wykorzystaniu zużywa się mniej energii we wszystkich postaciach, a jednocześnie obniża się koszty ochrony środowiska. Nakłady inwestycyjne na wykorzystanie surowców wtórnych są z reguły znacznie niższe niż na wydobycie i wytworzenie surowców pierwotnych. Jest to szczególnie wyraźne wówczas, gdy porównywane surowce służą zaspokojeniu tych samych potrzeb (...).

Niezbędne jest w tej sytuacji ugruntowanie zasady preferencji dla zagospodarowania surowców wtórnych, a także stworzenia warunków sprzyjających podejmowaniu decyzji na podstawie rachunku ekonomicznego, obejmującego porównywalne nakłady inwestycyjne przy uwzględnieniu rachunku tzw. ciągnionych nakładów i ciągnionej energochłonności. Niezbędnym elementem takiego systemu działania jest zapewnienie przepływu informacji pomiędzy różnymi szczeblami decyzyjnymi, a także ich dopływu do zaplecza naukowo-badawczego. System informacji powinien być powszechny i opierać się na ewidencji (rejestracji) wszelkich odpadów jako potencjalnych surowców wtórnych, a więc zarówno tych odpadów, które są już surowcami wtórnymi, ponieważ potrafimy je zagospodarować,

jak i tych odpadów, których wykorzystanie zależne jest od znalezienia odpowiednich rozwiązań naukowo-technicznych.

Informacje powinny zawierać dane o cechach chemiczno-fizycznych, a także dane ekonomiczne o cechach i kosztach uzdatniania, zagospodarowania i przetwarzania odpadów. Załączki takiego systemu informacyjnego są obecnie tworzone w Instytucie Efektywności Wykorzystania Materiałów w Dąbrowie Górniczej, na razie tylko w zakresie odpadowych surowców mineralnych. Powinniśmy jednak dążyć do utworzenia systemu informacyjnego, obejmującego wszystkie rodzaje odpadów. Ewidencję odpadów należy prowadzić w przedsiębiorstwach i zjednoczeniach, a także w układzie terytorialnym, w skali resortów (gałęzi) oraz dla potrzeb planowania centralnego. Zaniedbania w tej dziedzinie powodują poważne straty. Tak np. nie posiadamy jeszcze pełnej ewidencji surowców odpadowych w rolnictwie, a są to zasoby często marnowane. Mamy niepełną ewidencję odpadów powstających w przemyśle chemicznym, to samo zresztą dotyczy resortów przemysłu maszynowego, maszyn ciężkich i rolniczych, budownictwa i przemysłu materiałów budowlanych. Niezbędne jest wobec tego wprowadzenie zasady przymusowej ewidencji odpadów we wszystkich miejscach ich powstawania.

W ślad za tym powinno iść ustalenie bezpośredniej odpowiedzialności za zagospodarowanie lub spowodowanie ich zagospodarowania przez „winowajców”, tj. przez tych, którzy te odpady wytworzyli lub spowodowali ich powstawanie. Tak ulokowana odpowiedzialność narzuca odpowiednie zmiany, również w programach produkcji. Słabe trzymanie się zasady odrębności branżowej nie jest poparte żadnymi logicznymi przesłankami (...)

Tematycznie korelująca z zamieszczonymi tutaj tezami jest informacja z „Głosu Wielkopolskiego” (7 V 1980) o otrzymaniu medali „Oszczędni żyją lepiej” przez OZLP Poznań:

„Do grona uczestników naszej kampanii „Oszczędni żyją lepiej” dołączył jesienią ubiegłego roku Okręgowy Zarząd Lasów Państwowych w Poznaniu (...).

Pragnąc przyczynić się do poprawy zaopatrzenia ludności wiejskiej w opał zgłosił do zagospodarowania własne rezerwy drewna o cechach opałowych, dotychczas nie wykorzystanych.

Zainteresowani takim drewnem zgłaszali się w nadleśnictwach, gdzie pod technicznym nadzorem pracowników mogli pozyskać dowolne ilości opału. Wykorzystanie tego drewna przyczyniło się jednocześnie do sanitarnego porządkowania lasu.

Pierwsze zareagowały przedsiębiorstwa gospodarki rolnej: PGR-y w Konińskim, Leszczyńskim i Poznańskim, złożyły zapotrzebowanie na ponad 20 000 metrów sześciennych drewna opałowego. Dołączyły do nich spółdzielnie produkcyjne i rolnicy indywidualni z własnym transportem. W rezultacie oferty OZLP, w IV kwartale roku ubiegłego oraz w I kwartale br. w czterech województwach wywieziono z lasu łącznie 65 000 metrów sześciennych drewna technicznie nieprzydatnego dla przemysłu; znacznie poprawiło to bilans surowców energetycznych w wielu wsiach. Wartość tego dodatkowego opału szacuje się na 7 280 000 złotych.

Okręgowy Zarząd Lasów Państwowych w Poznaniu stał się więc kolejnym posiadaczem specjalnego medalu „Głosu” — „Oszczędni żyją lepiej”. Podczas spotkania, na którym medal został wręczony, przedstawiciele władz OZLP zadeklarowali jeszcze na zaopatrzenie ludności w roku bieżącym dalsze 80 000 metrów sześciennych drewna opałowego. Jego pozyskiwanie we wszystkich lasach okręgu może się odbywać przez cały rok. Niewątpliwie skorzystają z tego rolnicy w okresach wolnych od prac polowych, by zgromadzić odpowiednie zapasy na zimę”.

Opracowała Maria Szajewska-Urbaniec